

¿GENDARMES O MOTORS DE L'ECONOMIA?

**El Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional
(als 50 anys de la seva constitució)**

A tall d'aperitiu o introducció al quadern

VEURE

1. Origen de les institucions
2. La magnitud i la importància de les institucions
3. Qui mana en el BM i en el FMI?

JUTJAR

4. El que tenen de bo aquestes institucions
5. El que tenen de dolent aquestes institucions

ACTUAR

6. Reflexió sobre la missió d'aquestes institucions

Qüestionaris per al treball de grup

A TALL D'APERITIUO INTRODUCCIÓ AL QUADERN

Abans d'entrar en el text d'aquest Quadern recollirem tres testimonis actuals:

1. «Avui per avui, el Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial tenen a cada país d'Amèrica Llatina un poder considerablement més gran que qualsevol govern de la zona. El FMI ordena i els mandataris consentidors acaten, sense violentar-se gaire, ja que els destinataris de les mesures implacables són sempre les capes més desvalgudes de la societat. Els objectius de la Banca internacional i del FMI... solen coincidir amb els interessos dels sectors acabats de cada país, de manera que allà no hi ha col·lisió ideològica sinó un idil·li financer...»

»Fets ocorreguts no fa gaire a Veneçuela i Perú, ens demostren que quan el FMI, enllaminat amb el seu poder irresistible i impecable en la política de preus i menyspreus, es desentén del cost social que comporten les seves normes vexatòries i els interessos lleonins, el refús i la crispació populars poden tornar-se incontrolables i, fins i tot, optar per un recurs tan extrem com el suport a la insurrecció militar, sempre a l'aguait, a l'ombra, i que, per descomptat, no té escrúpols de fer servir, per als seus fins desestabilitzadors, l'estès inconformisme social...»

(**Mario Benedetti**, “América Latina en este mundo”. En AAVV *La izquierda. Visión desde distintos continentes*; Fundació Comín, Barcelona 1994, pàg. 20).

2. «Un informe del Banc Mundial afirma que les mesures proteccionistes dels països industrials tenen com a conseqüència una forta reducció dels ingressos nacionals dels països del Sud. El volum d'aquesta reducció és aproximadament el doble de la quantitat proporcionada com a ajuda als sectors més rics dels “països en desenvolupament”, que estan menys necessitats, però que són millors consumidors».

»La UNCTAD estima que les barreres protectores (*alienes a les tarifes*) dels països industrials redueixen les exportacions del Tercer Món pràcticament en un 20%. Entre les categories afectades per aquestes barreres protectores es troben els tèxtils, l'acer, el peix i el marisc, els pinsos i altres productes agrícoles. En total, les pèrdues anuals per als països del Tercer Món són de mils de milions de dòlars».

»Un càlcul fet pel Banc Mundial informa que el 31% de les exportacions de productes manufacturats de països del Sud es troba sotmesa a barreres protectores en forma de tarifes. En canvi, els països del Nord només sofreixen aquest mateix tipus de barreres en un 18%».

»L'informe de 1992 del Programa de Desenvolupament Humà de l'ONU, bo i estudiant la divisió creixent entre rics i pobres, afirma que el 83% de la riquesa mundial es troba en mans dels 1.000 milions de persones més riques, i només l'1,4% en mans dels 1.000 milions de persones més pobres. Aquesta diferència és el

doble de la que hi havia al 1960: això s'atribueix a les polítiques del FMI i del Banc Mundial, i al fet que 20 de les 24 nacions industrials siguin més proteccionistes avui dia que no ho eren en dècades anteriors».

(**Noam Chomsky**: *Año 501. La conquista continua*, Barcelona, 1993, pàg. 88. A la pàgina 237 l'autor parla de «les doctrines neoliberals que amb tant de fervor predica el Sacerdoci d'allò que Jeremy Seabroock denomina el nou *Fonamentalisme Monetari Internacional*»).

Finalment, afegirem una notícia concreta i recent:

3. «El cap de setmana proppassat va arribar al país Michael Camdessus, director gerent del Fons Monetari Internacional (FMI). La màxima autoritat del FMI va arribar amb sis hores de retard, i anà immediatament a reunir-se amb el Gabinet Econòmic del govern, que estava encapçalat pel ministre de la Presidència, Antonio Lacayo».

»Camdessus va venir acompanyat de la missió del FMI que es troba negociant amb Nicaragua l'acord d'Ampliació de Suport per a la Facilitació de l'Ajust (ESAF). El director del FMI va desenvolupar durant la curta estada una intensa jornada de reunions amb partits polítics, associacions empresarials, banquers, organitzacions de productors, economistes i sindicats, per exposar-los detalladament l'ESAF. Amb la visita de Camdessus, el govern pretén aconseguir obtenir del FMI una flexibilització de l'ESAF».

»Això no obstant, el director del FMI va ser molt clar en afirmar que “no hi ha possibilitat de treva, o ho agafen o ho deixen (la signatura de l'acord)”. Per la seva part, Lucio Jiménez, dirigent del Frente Nacional de los Trabajadores, va dir “nosaltres li reclamem flexibilitat, però Camdessus manté que ells són inflexibles, no que consideren que hi hagi d'haver cap treva perquè després seria més difícil tornar a començar. Només va tenir una paraula: o ho agafem o ho deixem”. De tots els sectors que es van reunir amb Camdessus, només els productors agropecuaris, els banquers i els empresaris, van dir que confiaven que el pla dissenyat pel Fons “podria flexibilitzar-se” arran de la visita de Camdessus. Tampoc no van ser els únics que es manifestaren a favor que l'ESAF s'ha de firmar com més aviat millor. “No hi ha cap altra opció, és per al bé de tots, s'ha de signar ja”, va dir Ramiro Guardián, president del Consejo Superior de la Empresa Privada (COSEP)».

»Els treballadors coincidiren que no poden avalar un acord que imposi més restriccions als sectors laborals. El govern de Managua busca signar amb el Fons Monetari Internacional un acord de crèdit per uns 823 milions de dòlars per al període 1994-96, destinats principalment al creixement de l'economia. Referent a això, la Presidència de la República, va comentar que “espera que el FMI afluixi una mica la clau perquè tinguem plata i puguem produir”».

(Del diari nicaragüenc **Barricada**, 14 de març 1994. Tret de “Noticias de Nicaragua”, Barcelona, núm. 48).

Aquests tres textos posen sobre la taula el tema i les raons del present Quadern.

Amb ocasió del 50è aniversari (1994) de les dues institucions qüestionades, *Cristianisme i Justícia* va encarregar a alguns dels seus tècnics un breu estudi sobre el FMI i el BM, amb la idea que no quedés en simple denúncia (per justificada que fos), sinó que aportés camins de solució o de reforma.

Aquest informe és el que ara reproduïm, assumit i lleugerament retocat pel nostre Centre. No voldríem limitar-nos a subministrar un text de lectura, sinó materials per a una presa de consciència, una discussió lliure i una posada en pràctica de les solucions urgents que el nostre món reclama.

Cristianisme i Justícia
juny 1994

VEURE

1. ORIGEN DE LES INSTITUCIONS, OBJECTIUS, EVOLUCIÓ

1.1. ORIGEN

El Fons Monetari Internacional, FMI, i el Banc Mundial, BM, es van fundar fa 50 anys en la Conferència de Bretton Woods, un paratge pintoresc a l'estat de New Hampshire. La guerra encara no havia acabat, però ja se'n veia la fi. Els aliats sota l'ègida dels Estats Units i el Regne Unit s'ajuntaren per dissenyar l'ordre econòmic que hauria de ser vigent després de la guerra. No sabien ben bé què volien, però sí què volien evitar. És a dir:

— D'una banda, calia **evitar les polítiques de devaluacions** competitives i de barreres aranzelàries que havien sembrat el caos en l'economia internacional entre 1929 i 1939.

— De l'altra, havien d'afrontar la **reconstrucció dels països devastats** per la guerra i el desenvolupament de les colònies on el ferment de la independència ja bullia amb una gran intensitat, com succeïa a l'Índia, i el procés de descolonització ja es veia inevitable.

1.2. OBJECTIUS

El Banc Mundial (que s'anomena oficialment Banc Internacional per a la Reconstrucció i Foment -BIRF-), s'encarregaria de la **reconstrucció** d'Europa i el Japó, i del **desenvolupament** dels països nous, que després de la guerra van començar a anomenar-se els “països subdesenvolupats”.

El FMI s'encarregaria de vigilar i fer efectiu el Sistema de **Tipus de canvi fixos** ⁽¹⁾ i tots els **compromisos** que adquirien voluntàriament els països que signessin els articles de l'acord de constitució del Fons.

El FMI es va concebre com a guardià del sistema, com a fiador multilateral de l'estabilitat dels tipus de canvi, evitant que sorgissin grans **dèficits** a les balances de pagaments i la consegüent **especulació** de monedes i, en general, la continuïtat i **estabilitat dels pagaments** entre nacions. Això hauria de fomentar el comerç i la inversió de capitals a llarg termini a escala mundial.

(En realitat el garant del sistema resultà ser l'economia dels Estats Units, que va sortir de la guerra com la indiscutible primera potència militar i econòmica).

A Bretton Woods també es va tractar d'establir una Oficina del Comerç Internacional (“International Trade Office”) que vigilés i presidís el procés de **liberalització dels intercanvis** de mercaderies, reduint aranzels, quotes i barreres administratives que impedisin,

^{1.} Consistia en el fet que qualsevol país que per motius diversos, i d'una manera excepcional, es veiés obligat a modificar unilateralment la cotització de la seva moneda, havia de demanar autorització prèvia al FMI.

com ja havia passat els anys trenta, el desenvolupament i l'expansió del comerç mundial.

(Això tampoc no va ser possible perquè els Estats Units no van ratificar la Carta de l'Havana i pocs anys després en va resultar aquest “part de les muntanyes” que es va anomenar GATT: de les sigles angleses per a “Acord General sobre Aranzels i Comerç”).

1.3. EVOLUCIÓ

a) Les dues institucions compliren les respectives missions amb bastant **eficiència**, encara que amb **defectes estructurals**— que després analitzarem—, des de la seva fundació fins a la crisi dels anys setanta. Com a resultat d'aquesta crisi, es va abandonar el Sistema de Tipus de Canvi Fixos (1973) i es donà entrada a la banca privada en el finançament massiu del progrés dels països en vies de desenvolupament. ⁽²⁾

b) La dècada dels setanta foren anys crítics per a les dues institucions. Durant aquests anys, preocupats amb l'impacte de la inflació americana, l'elevació dels preus del petroli i la recessió als països rics, ambdues institucions assistiren impassibles davant el problema que s'estava covant del deute extern de països en desenvolupament, creient que així se solucionava el problema de “reciclar els excedents de petrodòlars”.

c) Quan va esclatar la crisi del deute l'agost de 1982, el FMI va rebre dels seus patrons, els governs dels països rics, l'ordre d'**evitar l'enfonsament del Sistema Monetari Internacional**, és a dir, evitar que fessin fallida els bancs més grans del món, que operaven en el seu territori i en diversos centres financers transnacionals. El FMI, **traint la seva missió multilateral**, general i equilibradora de les relacions monetàries internacionals, va dedicar els esforços unilateralment a fer que els països endeutats paguessin els deutes als grans bancs comercials. El FMI va actuar de *banquer* prestant als morosos —sempre quantitats petites— perquè repaguessin com a mínim els interessos; però també de “*gendarme financier*”, en el sentit que va obligar els països —posant condicions estrictes per atorgar els crèdits—, a prendre les mesures necessàries per generar excedents que poguessin ser transferits als bancs, per mantenir vius els crèdits de les seves carteres d'actius. Això va obligar els països deutors a unes mesures d’“ajust” financer, que perjudicaren extraordinàriament la inversió, sobretot la dels sectors socials (educació, salut, sanejament, etc.), i també les despeses corrents en aquests sectors i altres processos de redistribució de la renda.

Com a resultat de l’“ajust”, la pobresa augmentà extraordinàriament a tots els països entrampats amb el deute extern.

El Banc Mundial cooperà en la seva mesura a l'ajust, tot condicionant l'atorgament de crèdits, destinat en si mateix al desenvolupament dels ciutadans més pobres, a reformes estructurals complementàries de les reformes financeres. Moltes d'aquestes reformes, privatitzacions, eliminació de subsidis, reduccions de la despesa pública, etc., van portar també a **eliminar o**

². Als millor dotats en recursos naturals (Mèxic, Brasil, Argentina, Veneçuela, Nigèria, Indonèsia, etc.) o d'industrialització avançada (Corea, Polònia, Hongria, etc.).

reduir els mecanismes, probablement ineficients però necessaris, de **redistribució de la renda** a països amb grans desigualtats socials. No solament augmentà la pobresa, sinó que la desigualtat en la distribució de la renda es va fer més injusta. Ara, després de la “dècada perduda” per al desenvolupament, el Banc Mundial i els altres bancs regionals de desenvolupament, com també les agències nacionals d'ajuda estan tractant de tapar els forats de misèria i d'iniquitat que va crear l'ajust.

Com a resultat d'aquestes actuacions a la dècada dels vuitanta, la idea conreada per l'esquerra tradicional que l'ajuda era una altra forma d'imperialisme va cobrar carta de ciutadania entre els sectors populars i els crítics dels països en vies de desenvolupament, els quals començaren a responsabilitzar públicament aquestes institucions com les causants dels seus mals.

2. LA MAGNITUD I LA IMPORTÀNCIA DE LES INSTITUCIONS

El FMI i el BM són les institucions multilaterals ⁽³⁾ amb *més recursos disponibles* per prestar —i en menor mesura donar— als països pobres. El FMI pot fer préstecs *a tots els països membres*, siguin pobres o rics, mentre que el BM només pot fer donacions i crèdits als països que es consideren *en vies de desenvolupament* o subdesenvolupats.

El 1993 el Fons Monetari Internacional va fer préstecs per valor d'11.851 milions d'US dòlars; recuperà 5.766 milions d'US dòlars i tenia crèdit pendent de reembors per valor de 39.893 milions d'US dòlars. ⁽⁴⁾

El Sistema del Banc Mundial (Banc Mundial i la International Development Agency) ⁽⁵⁾ va desemborsar 17.888 milions d'US dòlars (2,5 bilions de pessetes) ⁽⁶⁾. El BM va comprometre recursos per valor de 16.945 milions de US dòlars (2,4 bilions de pessetes), va desemborsar 12.942 milions de dòlars. La IDA en va comprometre 6.751 i en desemborsà 4.946. ⁽⁷⁾ Considerant que l'ajuda total per al desenvolupament que els països rics transfereixen —de la manera que sigui— als menys desenvolupats va ser, el 1992, d'uns 50.000 milions de dòlars (diners realment desemborsats) l'any ⁽⁸⁾, es pot apreciar que el Banc Mundial aporta **gairebé la tercera part** d'aquests fons.

Aquestes institucions juntament amb els bancs regionals de desenvolupament (a Amèrica Llatina, Àsia i Àfrica) són les que més diners tenen per finançar projectes de desenvolupament.

Tinguem en compte que el Sistema de les Nacions Unides, on el poder de decisió de l'Assemblea General, si més no, està més distribuït entre tots els països, ha fet fallida; i els programes d'institucions de desenvolupament (UNESCO, el PNUD, UNICEF, UNCTAD, consells Socials Regionals com la CEPAL...) **només tenen capital** humà, (molts experts,

³. Multilaterals vol dir que no són d'un sol país, com l'AID o l'Agència Espanyola de Cooperació.

⁴ Fons Monetari Internacional. Informe Anual 1993. Washington 1993.

⁵ IDA o IAD (Agència Internacional per al Desenvolupament).

⁶ Perquè no hi hagi malentesos el “bilió” s'entén com sempre a Espanya com un milió de milions (10 elevat a 12).

⁷ The World Bank, Annual report 1993. Washington D.C., p. 11.

⁸ Informe sobre el Desenvolupament Mundial 1993. Banc Mundial, Washington, 1993, p. 283.

alguns de molt talent), però amb prou feines disposen de diners per pagar els sous dels nombrosos empleats. I encara menys per ajudar els països pobres.

La importància de les dues institucions veïnes ⁽⁹⁾ per finançar el desenvolupament és, doncs, una dada la rellevància que no es pot menysprear.

3. QUI MANA EN EL BM I EN EL FMI?

El Banc Mundial i el Fons Monetari canalitzen cap als països en vies de desenvolupament (o subdesenvolupats) la major part dels fons d'ajuda oficial per al desenvolupament (AOD) dels països més rics del món. Aquests fons es distribueixen segons els principis i les directrius que reben **dels governs dels països més rics**, sobretot del govern dels Estats Units, atès que aquest país és el que més diners aporta al tresor públic de totes dues institucions.

Els països receptors (els menys rics) també són membres del directori de les institucions, tot i que amb menys poder de vot. Les polítiques del Banc Mundial i del Fons Monetari no són autònomes, pròpies de la institució, són les polítiques que acorden i imposen els governs dels països donants, que per mitjà dels seus directors executius exerceixen la màxima autoritat en les institucions multilaterals. Això val, en la seva mesura, per als altres bancs de desenvolupament regionals.

És important, per tant, tenir clar que **els governs i no els funcionaris** de la institució són els responsables darrers de les polítiques que duen a terme per mitjà dels préstecs del Banc. No hi ha dubte que la majoria dels funcionaris del FMI i del BM s'identifiquen —en teoria o a la pràctica— amb aquestes polítiques: perquè *essent les que convenen als interessos dels països més rics, reben el suport de les teories econòmiques vigents en les millors universitats (dels països rics, naturalment), fundacions i centres que financen investigacions i, en general, en el gremi d'economistes per al desenvolupament.*

El fracàs de l'ajuda occidental a Rússia ha posat de manifest la naturalesa de l'autonomia d'aquestes institucions davant de les grans decisions polítiques dels governs que les controlen. Alguns congressistes del Estats Units donen la culpa al FMI de no haver ajudat prou ni amb la rapidesa suficient Rússia a modernitzar la seva economia. La resposta del Fons ha estat que **ells fan el que se'ls mana**. Tot i haver rebut uns fons especials per a Rússia, segueixen els procediments d'atorgament de crèdits que són fixats en els articles de la seva Constitució. Els governs —diuen els funcionaris del FMI— podien haver donat els préstecs directament al govern rus sense estudis ni projectes, fet que, segons el FMI, hauria conduït a un ràpid malbaratament i malversació massiva dels recursos, atès el caos que regna a Rússia. De fet, els governs, en escollir el FMI per canalitzar els fons d'ajuda i fixar les condicions bàsiques per a la concessió, fixen els paràmetres essencials de l'operació i només deixen a la institució l'opció de procedir segons unes regles que els mateixos governs van acordar el seu dia, i que no han revocat. El fracàs de l'ajuda a Rússia és el fracàs dels governs dels països occidentals —als quals manquen idees sobre això— més que no pas del FMI.

I si fins ara només hem intentat presentar el tema, en els apartats següents ens hem d'atrevir a

⁹ Les seus centrals es miren l'una a l'altra a cada costat del carrer 19 a l'altura de l'avinguda Pensylvania a Washington.

valorar-lo, per poder després anunciar unes tasques que semblen imprescindibles, si més no, des d'una òptica cristiana.

JUTJAR

4. EL QUE TENEN DE BO AQUESTES INSTITUCIONS

4.1. BALANÇ GLOBAL

El BM ha ajudat molts països a passar del subdesenvolupament al desenvolupament: entre d'altres Espanya, però també Japó, Israel, Corea del Sud, Turquia, Àustria, Taiwan, Mèxic, etc.

El Banc Mundial finança actualment, en els sectors d'educació bàsica i medicina preventiva a països subdesenvolupats, **activitats que cap país no fóra capaç de finançar** en els imports i sota les condicions que adopta el Banc Mundial. Cal, doncs, tenir clar que si el Banc Mundial desaparegués (i amb ell els altres bancs de desenvolupament), s'hauria de crear una altra institució semblant —a ser possible més perfecta, naturalment— a fi que algú continués ajudant massivament els països pobres i els sectors més pobres d'aquests països. Avui per avui, no hi ha cap altra institució capaç de finançar els projectes que finança el Banc Mundial. És, per tant, *un imperfecte necessari*.

4.2. ALTERNATIVES

Una alternativa a les institucions multilaterals serien les **agències bilaterals**, AID, Agència Espanyola de Cooperació, etc. Tots els països tenen una institució que canalitza l'ajuda als països subdesenvolupats com a part integrant de la seva política exterior, de la seva política d'estat cap a l'exterior, presidida per la raó d'estat (no ho oblidem). Tanmateix, tot el món està d'acord que l'ajuda multilateral, malgrat tots els defectes, està menys polititzada i menys “lligada” als interessos nacionals que l'ajuda bilateral.

El Banc Mundial fa préstecs per a *projectes* ben definits (en el disseny dels quals s'especifiquen els mecanismes d'execució i control). L'alternativa seria finançar **programes**, és a dir, un conjunt de projectes pertanyents a un sector, per portar a terme una política sectorial o per obtenir un objectiu multisectorial.

Una altra alternativa fóra prestar “per obtenir els objectius generals” dels governs, com van fer molts bancs privats a la dècada dels setanta. L'inconvenient d'aquesta manera de prestar, com testimonia la història del deute extern, és que els diners es desvien a propòsits més urgents, però menys productius, amb un cost social d'oportunitat molt alt (perquè per això se sacrifiquen inversions més rendibles i necessàries). Entre aquests propòsits “més urgents” pot haver-hi sanear les hisendes públiques, o finançar un dèficit de compte corrent, etc... Això, si és que no es desvien a les butxaques dels funcionaris o a la compra d'armament, que és més immoral.

4.3. CONTROLS

Per al país que rep un préstec, el fet de prestar a projectes té l'inconvenient de la feina que han de fer els funcionaris del govern per preparar la sol·licitud del préstec: especificar als

funcionaris del Banc mundial tots els detalls del projecte, justificar minuciosament els imports sol·licitats, explicar l'ús que se'n farà, definir la unitat executora, projectar els fluxos de fons previstos, etc. Tot això sol posar de mal humor els funcionaris dels països, els quals acusen els seus contraparts multilaterals de posar-se on no els demanen i d'imperialistes. La veritat és que tota aquesta feina de funcionaris normalment temptats de corrupció **tendeix a evitar l'endeutament excessiu del país, el mal ús dels crèdits i a prevenir la corrupció administrativa.**

De fet, els bancs comercials que exigiren menys feina prèvia per als seus préstecs (i per això eren la delícia dels funcionaris nacionals) avui saben que la generositat excessiva (o més aviat l'avarícia) condueix a la morositat i a l'ajust dels deutors. I els governs que ajuden al desenvolupament per raons d'estat encara tenen pitjor experiència amb governs corruptes. Per exemple: podem assegurar que si l'ajuda que Espanya ha donat a Guinea l'hagués donada per mitjà del Banc Mundial, hauria tingut unes altres conseqüències per a la població i una altra destinació final.

4.4. LES ORGANITZACIONS NO GOVERNAMENTALS

Hi ha l'alternativa de les ONGs, moltes d'elles de naturalesa privada (Intermón, Mans Unides, Càritas d'Espanya) o semipública (Cebemo, Noviv a Holanda, Adveniat, Brot für die Welt a Alemanya, etc.). Aquestes institucions tenen molt millor premsa, i realitzen una labor més desinteressada i eficient que les grans institucions multilaterals. El problema és **el volum de les operacions que financen**, que acostuma a ser petit, i el ritme que moltes vegades resulta discontinu, davant dels grans préstecs que poden finançar el BM i els bancs de desenvolupament, i que arriben fins a 500 milions de dòlars (70.000 milions de pessetes) en etapes successives.

Moltes ONGs, cal dir-ho tot, mantenen la seva aurèola i la seva puresa **perquè són organitzacions relativament petites** i manejables, amb un control intern molt efectiu, i on el lideratge de les persones més carismàtiques de l'organització es deixa sentir fàcilment. En el moment que tinguessin fons massius per manejar es farien burocràtiques (ja que el control s'imposa) o ineficients i potser alguna també corrupta. En tot cas es polititzarien molt.

5. EL QUE TENEN DE DOLENT AQUESTES INSTITUCIONS

5.1. CRÍTQUES A L'ACCIÓ EXTERIOR: IDEOLOGITZACIÓ DE L'AJUDA

El pecat original d'aquestes institucions és que s'hi reflecteix la concepció de l'*ordre mundial dels països capitalistes rics*, en el qual ells tenen, amb l'hegemonia financera, la llibertat d'acció per defensar a escala mundial els interessos dels grups econòmics que els són més afins, bé sigui perquè aquests grups es consideren importants per al país, bé perquè tenen molt de poder per convèncer els funcionaris públics.

Així van resultar unes institucions d'ajuda sobre una concepció *elitista* (els rics que posen els diners són els que manen), *paternalista* (els rics saben millor el que convé als pobres), *neocolonial* (desenvolupar els països perifèrics en funció dels interessos del centre) i, en definitiva, *no democràtica* (en què els uns imposen polítiques als altres).

De fet, en l'acció del BM i el FMI sempre prevalen els interessos econòmics dels països rics, i més concretament, dels grups de poder econòmics (bancs, multinacionals) més poderosos dins d'aquests països rics. Aquests toleren l'ajuda en la mesura que en poden treure partit (amb freqüència els obre nous mercats). L'ajuda al desenvolupament no és en absolut desinteressada i sempre mira que no perjudiqui algun dels interessos particulars d'un estat donant. En un món de conflictes constants i de situacions de “joc suma zero” ⁽¹⁰⁾, això implica que els interessos dels països ajudats són els que han de cedir.

Els préstecs multilaterals, encara que menys polititzats que l'ajuda bilateral també estan “lligats” tot i que una mica més folgats. Amb un préstec del Banc Mundial només es poden comprar equips i materials **als països que contribueixen al tresor públic de la institució**, els països membres. Això a la pràctica no importa, perquè ja en són membres tots els països amb alguna indústria i serveis del món, però fa uns anys va ser un obstacle per adquirir, per exemple, tecnologia soviètica, encara que fos la més indicada per un projecte determinat (una central tèrmica, per exemple) o la més barata.

Així com en els primers anys aquestes institucions van ser difusores del keynesianisme, una teoria econòmica més humana, racional i més eficaç que les que el substituïren, en aquests temps són els instruments econòmics privilegiats per **difondre pel món en desenvolupament la ideologia neoliberal** que professen els governs dels països rics. Aquesta operació propagandista i missionera xoca, sobretot en el cas de la praxi del Banc Mundial, amb la tossuderia de la realitat, que mostra als seus funcionaris, quan no estan totalment obcecats, els danys que la doctrina i la pràctica neoliberal està fent als països que tracten de desenvolupar. No és estrany que dels gabinets d'estudi d'aquestes institucions sorgeixin opinions i veus que retornen a l'estat o als òrgans eficients de la societat una part del control de la distribució de la riquesa que els neoliberals li han pres.

5.2. CRÍTQUES INTERNES

De menor transcendència són les crítiques internes a aquestes institucions. El Fons Monetari i el Banc Mundial tenen despeses d'administració elevades, que en si no serien un problema si no fos perquè són fons que minven els disponibles per a les operacions de préstec o per a les donacions. El BM té uns 9.000 empleats i el Fons uns 2.000, xifra a què s'ha arribat per compromisos polítics entre els nombrosos països que el governen, més que pel càlcul racional. Els sous d'aquests funcionaris són elevats (*la professió d'ajudar els pobres és una professió molt ben pagada!*), el que fa que els costos d'operació, encara que relativament petits pel que fa al volum de desemborsos, siguin grans davant les necessitats d'algunes comunitats concretes.

Els funcionaris d'aquestes institucions justifiquen els sous, els hotels de luxe, els viatges en primera classe, per la necessitat de treballar en condicions difícils i per la duresa mateixa d'enfrontar-se amb la pobresa, en el seu terreny: les malalties, la calor, els perills d'anar en “missió” on viuen els pobres d'aquest món. És veritat que totes aquestes prebendes són una manera d'atreure professionals qualificats a un tipus de feina que s'ha de fer sota moltes pressions de naturalesa diversa. Però no sempre atreuen els més generosos i solidaris.

¹⁰. És a dir: aquell en què allò que guanya un ho perd l'altre. Es contraposa al “joc suma positiva” en què tots guanyen alguna cosa, i que és més proper a la noció de “bé comú”. Cf. Luís de Sebastián, *Mundo rico, mundo pobre* (Santander 1992) p. 57.

ACTUAR

6. REFLEXIÓ SOBRE LA MISSIÓ D'AQUESTES INSTITUCIONS

6.1. L'ideal seria que els governs i els països rics adoptessin **una idea correcta de l'“ordre econòmic” internacional** i la implantessin. Aquest ordre hauria de permetre un repartiment de la riquesa i dels ingressos que se'n deriven, d'una manera més equitativa entre tots els pobles de la terra, amb una organització solidària de la producció i del comerç, que fos corresponsable a solucionar els defectes dels sistema, i equilibradora dels interessos locals conflictius, a més de ser eficaç tècnicament, etc... És com demanar la lluna.

6.2. A falta d'una instància distribuïdora perfecta o gairebé ideal, els països rics haurien d'aspirar a l'establiment d'una **Institució Mundial de Redistribució**, que fes a escala global allò que les hisendes locals fan a escala estatal: recaptar diners dels rics per assegurar als pobres la satisfacció total de les necessitats bàsiques i per proveir-los dels béns públics que avui es creuen indispensables i *que són un dret* de tots els éssers humans.

6.3. Si això no fos possible i si haguéssim de continuar amb les institucions tal com ara estan organitzades, s'hi hauria d'instal·lar una nova filosofia.

Els governs haurien de donar-los **més autonomia** de decisió, un cop haguessin garantit que els equips de direcció eren formats per persones que, a més de la capacitat tècnica, creativitat i audàcia intel·lectual, haguessin demostrat una veritable solidaritat amb els pobres de la terra.

Es tractaria de configurar unes institucions realment autònomes amb una direcció profundament humana, **solidària** i eficaç: no de tecnòcrates retirats o funcionaris premiats amb sinecures, sinó de persones amb una capacitat directiva i una solidaritat demostrada en els països en desenvolupament, que formessin equips de gent compromesa amb el benestar dels pobles.

Potser caldria **reduir les prebendes** dels seus funcionaris, que les fan atractives a professionals materialistes, oportunistes o desaprensus.

Amb aquestes condicions en els equips humans de direcció, es poden aïllar les institucions d'ajuda dels interessos a curt termini i locals dels països donants, sense por a crear repúbliques independents d'interessos bastards.

6.4. També caldria trobar una fórmula per assegurar una **major representació als estrats pobres dels països beneficiaris**. Això no és fàcil, perquè els funcionaris del BM i del FMI provinents dels països més pobres tenen, de vegades, aquella duresa de cor amb el sofriment aliè que caracteritza les capes privilegiades a les societats més pobres. Fa tristesa, si no repugnància, veure com funcionen alguns d'aquests “lacais de l'imperialisme” davant les necessitats dels pobres.

Per això, els governs dels països beneficiaris, que són els que es consideren explotats i maltractats, també tenen una gran responsabilitat en allò que les institucions internacionals fan

a les seves classes pobres. Els seus representants, com a mínim, haurien de fer onejar les banderes dels pobres sobre els terrats dels organismes internacionals d'ajuda al desenvolupament, en comptes d'enriquir-se i assemblar-se als ciutadans més rics del països rics. El procés d'elecció s'hauria de fer amb més cura i responsabilitat de com es fa actualment.

6.5. Finalment, la ideologia d'aquestes institucions hauria de basar-se en la realitat objectiva a la qual diuen que dirigeixen la seva acció, **una ideologia basada en les condicions objectives dels pobres**, arrelada en un coneixement profund i una anàlisi de les causes i els remeis veritables del subdesenvolupament, de la marginació i de la pobresa de tants ciutadans del món.

Sobre aquestes realitats s'hauria de construir una nova filosofia de l'ajuda al desenvolupament. I en la seva actuació, el BM i el FMI no haurien de tenir més condicionalitat que la necessària per promoure, als països beneficiaris, les mesures tècniques i moralment correctes, des del **punt de vista de la majoria de la població** dels països que es volen ajudar.

Les “noces d'or” del FMI i del BM haurien de ser una excel·lent ocasió per començar a caminar en aquesta direcció, sense perdre cap de les coses bones que s'hagin fet fins ara.

QÜESTIONARIS PER AL TREBALL EN GRUP

La primera part del treball que presentem pot resultar un xic espessa a qui no està massa acostumat als temes de la gran economia. Però és important l'esforç de fer-se càrrec dels grans fils que mouen i controlen l'economia mundial. Per això en els 50 anys del *Banc Mundial* i del *Fons Monetari Internacional* el nostre Centre ha volgut fer aquest Quadern i convidar a la *informació* i a la *reflexió* sobre el tema.

Per a preparar la trobada de grup fóra bo de llegir el Quadern procurant de contestar i aclarir les preguntes següents:

1. En primer lloc caldria deixar ben clar que són el *Banc Mundial* i el *Fons Monetari Internacional*

— procura'ls definir

— explica llurs finalitats i les realitzacions concretes

— fixa't que –segons el Quadern– han evolucionat al llarg dels 50 anys. Com ha estat aquesta evolució?

2. Tot llegint el Quadern recull dades sobre qui controla el “poder” en aquestes dues Institucions.

— valora-ho. És bo que sigui així? Pot ésser altrament?

3. Com han jugat ambdues Institucions:

— en el desenvolupament dels països al llarg dels 50 anys

— en el cas concret del *deute extern* dels Països del Tercer Món

4. El Quadern dóna els seus judicis sobre el *Banc Mundial* i sobre el *Fons Monetari* i procura de valorar el que tenen de molt positiu i el que tenen de discutible o dolent.

— recull i sintetitza les opinions que formula

— què n'opines (tant de les laudatòries com de les crítiques)

5. A més de les ajudes *multilaterals* que són donades des d'aquestes Institucions al tercer Món, el Quadern parla també de les ajudes *bilaterals* que donen els països i de les que recullen les ONGs

— valora aquests tres àmbits d'ajut al Tercer Món, cadascun dels quals té la seva pròpia peculiaritat

— valora també els profits que el Primer Món treu d'aquests ajuts

6. El Quadern recull una sèrie de propostes de reforma d'aquestes Institucions cinquentenàries (veure cap. 3). És possible que et trobis una mica perdut davant el desig de proposar remodelar aquestes Institucions Mundials, tanmateix:

— dóna la teva opinió sobre aquestes propostes

— quines condicions caldria treballar per a fer-les més possibles?

— quines et semblen les més importants i decisives? Per què?

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
Telf: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94;
correu-e: espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>